

Bjørn Tafjord Birkedal

Skandinavismen og den andre slesvigske krig

Utviklingen av skandinavismen i en periode på to måneder før og etter den andre slesvigske krig i 1864

Bacheloroppgave i Historie

Veileder: Anne Engelst Nørgaard

Mai 2021

Bjørn Tafjord Birkedal

Skandinavismen og den andre slesvigske krig

Utviklingen av skandinavismen i en periode på to måneder før og etter den andre slesvigske krig i 1864

Bacheloroppgave i Historie
Veileder: Anne Engelst Nørgaard
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Norsk/Norwegian:

Denne oppgaven handler om hvordan den pan-nasjonalistiske bevegelsen skandinavismen ble framstilt i norske, svenske og danske aviser i en tomånedersperiode før, og etter den andre slesvigske krigs gang i 1864. Materialet som brukes er: Aftenbladet, Aftonbladet, Berlingske, Fædrelandet, Nya Dagligt Allehanda og Morgenbladet.

Oppgaven er tredelt, hvorav den første delen redegjør for tema, oppbygning, begreper, kildemateriale og temaets historiografi. Den andre delen forklarer oppgavens teori og metode samt gir historisk kontekst til oppgaven. Den tredje delen er en tredelt analyse, hvor den første delen analyserer avisenes holdning før krigen, den andre holdningen etter krigen, og til slutt blir det gjort en analyse av endringene oppgaven fant, og hva vi kan konkludere med basert på dette.

English/Engelsk:

This paper is about how the pan-nationalist movement known as scandinavianism was portrayed in Norwegian, Swedish and Danish newspapers in a two-month timeframe before, and after the second schleswig war in 1864. The material in use is: Aftenbladet, Aftonbladet, Berlingske, Fædrelandet, Nya Dagligt Allehanda og Morgenbladet.

The paper is split into three parts, wherein the first part explains the theme of the paper, how it is constructed, explains central concepts for the paper, the sources for the paper and gives a rundown of the theme's historiography. The second part explains the paper's theory and method, and will provide historical context for the paper. The third part is an analysis in three parts, where the first part is an analysis of how scandinavianism was portrayed before the war, the second the portrayal after the war, and at the end an analysis of the changes found in the paper, and what we can conclude with based on this information.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	3
Introduksjon	3
1.1 Tema.....	3
1.2 Oppgavens oppbygning.....	4
1.3 Redegjøring	5
1.4 Kildemateriale	7
1.4.1 Kort presentasjon av avisene.....	8
1.4.1.1 Danske aviser	8
1.4.1.2 Svenske aviser	9
1.4.1.3 Norske aviser.....	9
1.4.2 Avisenes posisjon i Skandinavia rundt 1860.....	10
1.5 Bakgrunn for valg av aviser	10
1.6 Kildekritikk	11
1.7 Historiografi	12
Historisk kontekst, teori og metode.....	13
2.1 Historisk bakgrunn	13
2.1.1 Framveksten av nasjonalisme.....	13
2.1.2 Situasjonen i Skandinavia etter 1814	14
2.1.3 Den andre slesvigske krig.....	15
2.2 Teori og metode.....	16
Analyse.....	17
3.1 Holdninger før krigen.....	17
3.2 Holdninger etter krigen	20
3.3 Analyse av endringene	24
3.4 Analytisk konklusjon.....	26
3.5 Analytiske funn	27
Avslutning	27
4.1 Konklusjon	27
Litteratur.....	29
Kilder.....	29
Aviser	30

Forord

Grunnen til at jeg valgte å ta utgangspunkt i skandinavismen er mangfoldig, men kanskje viktigst av alt er det fordi jeg selv er halvt dansk og norsk, er oppvokst i begge land, og har mesteparten av livet bodd i en by med stor svensk innflytelse. Derfor har jeg siden en ung alder hatt kontakt med alle de skandinaviske folkegruppene og har over tid innsett hvor små forskjellene mellom dem er, både når det kommer til språk, men også kultur, og som følge av det undret på hvorfor Skandinavia ikke er et felles land. Etter at jeg fant ut at H.C. Andersen hadde skrevet et dikt som het «*Jeg er en skandinav*» fant jeg ut at det eksisterte en politisk ideologi som hadde akkurat dette som formål på 1800-tallet. Etter å ha satt meg inn i skandinavismen ble jeg observant på at det er ofte vanlig å påstå at skandinavismen sank i popularitet etter den andre slesvigske krig, selv om krigens utfall i mitt syn løste mange av problemene spesielt Sverige hadde med en potensiell skandinavisk union. Dette har videre ført til en større personlig interesse for skandinavismen, og med det skapt en nysgjerrighet om hvordan den andre slesvigske krig påvirket skandinavismens undergang, noe som ga meg lyst til å bruke temaet som grunnlag for min oppgave.

Introduksjon

1.1 Tema

Det lange 1800-tallet var et århundre som var preget av store geopolitiske endringer i Europa som følge av de franske revolusjonsidealene som hadde spredt seg gjennom Europa som følge av napoleonskrigene, og med det også lagt grunnlaget for framveksten av en ny politisk ideologi; nasjonalisme.¹ Gjennom århundret ville vi i Europa se konsolideringen fra mange mindre, splittede stater, til større og mer innflytelsesrike land vi kjenner i dag som Italia og Tyskland. De nasjonale endringene var sterkt preget av det som i senere tid har blitt kjent som terskelprinsippet, og hadde som mål å samle mange av de mindre og fragmenterte småstatene til større politiske enheter som var i stand til å forsvare seg selv og utøve sin egen innflytelse. Effekten av disse nasjonalistiske strømningene Napoleon hadde brakt med seg i hans felttog gjennom Europa uteble ikke fra Skandinavia, hvor vi begynte å se tegn til enkeltnasjonalisme i Norge, Sverige og Danmark hvor hvert av landene prøvde å skape grunnlaget for deres nasjoners eksistens, og prøvde å bygge sine nasjoner basert på deres særegne historie. Parallelt med enkeltnasjonalismen var det også et annet forsøk på nasjonsbygning som hadde

¹ Knudsen, Olav Fagelund. «*Nasjonalisme*» Store Norske Leksikon. Hentet 09.05.2021. <https://snl.no/nasjonalisme>

som ønske å forene de tre kongerikene til ett felles land som omfattet hele Skandinavia, og det var her hvor den pan-nasjonalistiske bevegelsen Skandinavismen oppsto, og hadde som sak å øke det kulturelle og politiske samholdet i Norge, Sverige og Danmark. Skandinavismens forsøk på å forene Skandinavia er ofte sett på som et mislykket prosjekt på å kunne gjenskape en skandinavisk union lik den tidligere innflytelsesrike Kalmarunionen. Skandinavismen som konsept hadde begynt sin framgang i 1830- 1840-årene, og kom til å være en av de mest innflytelsesrike ideologiene i Skandinavia fram til omkring 1870, kort tid etter den andre slesvigske krig mellom Danmark og det tyske forbund i 1864.²

Den skandinavistiske bevegelsen forsvant deretter gradvis fra den politiske agendaen i Skandinavia etter Danmarks tap i den andre slesvigske krigen, noe som ofte blir betegnet som 'skandinavismens havari'. Herfra, og videre fram mot slutten av århundret mistet den pan-nasjonalistiske bevegelsen mye av sin popularitet, og ble erstattet med hvert av landenes egen nasjonalisme. Hvordan skandinavismens synkende popularitet ofte blir sett på som et direkte resultat av Danmarks nederlag i den andre slesvigske krig er et interessant fenomen og reiser dermed en rekke spørsmål om hvorfor, eller hvordan, dette er tilfelle. Derfor vil denne oppgaven ta utgangspunkt i den pan-nasjonalistiske politiske ideologien skandinavismen, og hvordan den ble framstilt i en rekke skandinaviske aviser både før og etter den andre slesvigske krig i 1864 for å få en bedre forståelse for hendelsesforløpet og historien, og for å kunne besvare to svært interessante spørsmål. Kunne man se tegn til en markant meningsendring om skandinavismen etter konklusjonen av den andre slesvigske krig i 1864? Og hvordan endret skandinavismen seg for å tilpasse den nye skandinaviske situasjonen etter krigens slutt?

1.2 Oppgavens oppbygning

For å kunne besvare disse spørsmålene vil oppgaven være preget av en tredelt oppbygning.

Først vil jeg redegjøre for mange av de viktige begrepene som er relevante for å kunne forstå oppgavens innhold og problemstilling. Her vil det bli forklart hva nasjonalisme er, hvordan begreper som terskelprinsippet og pan-nasjonalisme preget skandinavismen og hva det betyr. Det vil også bli redegjort for forskjellene mellom den politiske og kulturelle skandinavismen, og begrunne hvorfor oppgaven kun vil fokusere på den politiske. I denne delen vil det også bli redegjort for hvilke kilder oppgaven vil ta i bruk og forklare begrunnelsen for valget av disse

² Hemstad, Ruth. "Skandinavisme og skandinavisk samarbeid" Norgeshistorie. Hentet 09.05.2021. <https://www.norgeshistorie.no/bygging-av-stat-og-nasjon/1412-skandinavisme-og-skandinavisk-samarbeid.html>

avisene. Det vil også bli gjort en kort redegjørelse for avisenes posisjon i Skandinavia, og gi en kort presentasjon av hver av avisene. Den første delen vil deretter også presentere historiografien rundt skandinavismen, og informere om hvorfor kildekritikk er svært viktig når det kommer til kildene jeg har tatt i bruk.

I den andre delen av oppgaven vil den historiske situasjonen rundt den andre slesvigske krig bli forklart. Her vil historien til 1800-tallet som nasjonalismens århundre bli forklart, hva som førte til framveksten av nasjonalisme, hvordan den kunne variere fra land til land, og ikke minst hvordan nasjonalisme i etnisk blandede områder var en av hovedårsakene bak den kommende konflikten mellom Danmark og det tyske forbund. Deretter vil historien til Skandinavia i tiden etter 1814 bli forklart slik at man har en helhetlig forståelse av hvordan situasjonen var i perioden oppgaven omhandler. For å ha gitt et helhetlig inntrykk av historien som er relevant til skandinavismen i 1864 vil så oppgaven redegjøre for hva den første slesvigske krig var, hvorfor den brøt ut, og hvordan den endte. Deretter vil den historiske situasjonen rundt den andre slesvigske krig bli forklart, hvorfor denne brøt ut og hvordan krigen endte. Slutten på den andre delen vil så forklare oppgavens teori og metode; hvorfor teorien som er tatt i bruk ble valgt, og hvordan jeg gikk fram for å finne svar på spørsmålene.

For å finne svar på spørsmålene stilt til denne oppgaven vil den tredje delen fokusere på en analyse av det avismaterialet jeg har tatt i bruk for denne oppgaven. Først vil oppgaven gjøre en analyse av holdningene til skandinavismen før krigens utbrudd i Danmark, Sverige og Norge gjennom avisutgivelser fra både liberale og konservative aviser i en periode over to måneder før krigens start i februar 1864. Deretter vil det samme bli gjort i en tomånedersperiode etter krigens slutt i juli av samme år. Oppgaven vil så sammenligne holdningene avisene hadde til skandinavismen før og etter krigens slutt, og argumentere for hvorfor de eventuelle endringene fant sted. Deretter vil jeg komme med en oppsummering av hvilke endringer det var vi fant, og komme med teorier om hvorfor det vi fant skjedde, og ved hjelp av disse funnene prøve å besvare oppgavens spørsmål.

1.3 Redegjøring

Skandinavismen var en pan-nasjonalistisk bevegelse som hadde sin storhetstid på 1800-tallet, og hadde som ønske å fremme et tettere skandinavisk fellesskap.³ Pan-nasjonalisme er

³ Hemstad, Ruth., Møller, Jes Fabricus., Thorkildsen Dag. «*Skandinavismen: Visjon og Virkning*» (Odense: Syddansk universitetsforlag, 2018), S. 10-13

betegnelsen på en felles nasjonalisme som finnes over flere land, og har som mål å forene disse landene til en sterk, felles, politisk enhet. For oppgavens skyld vil begrepet «nasjon» basere seg på definisjonen «[...] en folkegruppe som er bundet sammen av etnisk identitet, felles historie, religion, språk eller andre samlende kulturtrekk».⁴ Ettersom skandinavismen tok utgangspunkt i hvordan Skandinavias historie var basert i deres felles historie av vikingetiden og norrøn mytologi, samt et dialektkontinuum og generelle språklige likheter og relativt lignende kulturer er denne definisjonen godt egnet når det kommer til skandinavismen. I skandinavisk kontekst vil dette ha en tosidig betydning, hvor det kan referere til de enkelte landene Norge, Sverige og Danmark, mens det blant skandinaver som regel vil referere til et samlet Skandinavia. I oppgavens kontekst vil begrepet «nasjonalisme» ta utgangspunkt i definisjonen skrevet av Anthony D. Smith i hans bok *Nationalism* (2010) hvor han definerer det som: «An ideological movement for attaining, and maintaining autonomy, unity and identity for a population which some of its members deem to constitute an actual or potential ‘nation’»⁵ Denne definisjonen føler jeg er svært passende når man omtaler skandinavismen, ettersom skandinaverne strebet etter å oppnå egen politisk frihet, enten gjennom større autonomi, eller i vårt tilfelle en forenet politisk uavhengig stat med grunnlag i de tre skandinaviske landene Norge, Sverige og Danmark.

Man kan skille skandinavismen inn i den politiske og kulturelle skandinavismen; hvor den kulturelle fokuserte på et tettere kulturliv på tvers av de skandinaviske landene, og ønsket å videreutvikle kulturen på tvers av landene på grunnlag av landenes delte norrøne historie. De ønsket å videreutvikle den kulturelle skandinavismens grunnlag i vikingtiden og norrøn mytologi, og ønsket for skandinaviske kunstnere å framheve den skandinaviske kulturen ved å heller ta utgangspunkt i norrøn mytologi og historie, framfor mer vanlige mytologier som for eksempel den greske.⁶ Den politiske skandinavismen derimot, ønsket et tettere politisk samarbeid, om så det var en allianse, et felles skandinavisk forbund med høy autonomi, eller en fullverdig politisk og dynastisk skandinavisk union.⁷ Denne oppgaven kommer til å bruke betegnelsen «skandinavisme» i betydning av den politiske skandinavismen, og vil omhandle den politiske halvdel av skandinavismen eksklusivt ettersom dette er av større relevans for oppgavens tematikk.

⁴ Østerud, Øyvind. «*Nasjonalisme*» (Oslo: Dreyers forlag, 2018) s. 19

⁵ Smith, Anthony D. «*Nationalism*» (Cambridge: Polity press, 2010) S. 9

⁶ Simonsen, Kim. «*Skandinavismen: Visjon og virkning*» s. 83 - 85

⁷ Hemstad, Ruth., Møller, Jes Fabricus., Thorkildsen Dag. «*Skandinavismen: Visjon og virkning*» S. 13

Den skandinaviske idéen var sterkt preget av det som i senere tid fikk betegnelsen «terskelprinsippet» som tar utgangspunkt i at et land må være sterkt nok til å forsvare seg selv mot utvendige makter og kunne sikre økonomisk og kulturell velstand for å være levedyktig.⁸ Derfor var det en selvfølge at mindre land, som Sverige, Norge og Danmark burde forene seg til de ender opp på den riktige siden av dette ‘terskelen’ og kan sikre sin egen uavhengighet.

Det er også verdt å nevne at skandinavismen var i all hovedsak en elitenasjonalistisk bevegelse, og hadde derfor sitt utgangspunkt i toppen av den sosiale stigen. Elitenasjonalisme betyr at nasjonalismen, i dette tilfelle skandinavismen, enten helt eller delvis bare var støttet av den politiske, økonomiske og kulturelle eliten i landet, og hadde derfor nødvendigvis ikke en høy oppslutning blant resten av innbyggerne i Skandinavia.⁹

Skandinavismen hadde vokst i popularitet gjennom hele århundret, og hadde blitt et sentralt samtaleemne i Skandinavia, men hadde en varierende grad av støtte i Norge, Sverige og Danmark. Innenfor skandinavismen er det kjent at idéen om et tettere skandinavisk fellesskap var mer populært i Danmark enn i Sverige og Norge, men sank gradvis i popularitet i alle tre land mot slutten av århundret, kort tid etter den andre slesvigske krig i det som blir kalt skandinavismens havari.¹⁰

1.4 Kildemateriale

For å få best mulig inntrykk av hvilke konsekvenser nederlaget hadde på skandinavismen kommer oppgaven til å fokusere på aviser utgitt i de to månedene før krigens utbrudd i februar 1864, og to måneder direkte etter krigens slutt i juli av samme år.

Oppgaven vil dessuten også ta i bruk noe sekundærlitteratur. For å få en helhetlig oversikt over historiografien til skandinavismen, og for å finne definisjoner for relevante begreper til oppgavens bruk har jeg tatt i bruk boken: *Skandinavismen: Visjon og Virkning* (2018).

Hemstad, Ruth. Møller, Jes Fabricus. Thorkildsen, Dag (red.)

I definisjoner av begreper og historisk utvikling når det handler om nasjonalisme blir det tatt i bruk tre bøker. Dette er fordi nasjonalismeforskning er et evigutviklende tema, og nasjonalismenebegrepenes definisjon er i høyeste grad omstridt. Disse bøkene er:

⁸ Hobsbawm, E. J. “*Nations and nationalism since 1780*” (Cambridge: Cambridge University Press, 1992) S. 31-32

⁹ Smith, Anthony D. “*Nationalism*” S. 82 - 83

¹⁰ Hemstad, Ruth., Møller, Jes Fabricus., Thorkildsen Dag. *Skandinavismen: Visjon og virkning* S. 13

Nations and Nationalism since 1780 (1990). Hobsbawm, Eric J.

Nasjonalisme (2018). Østerud, Øyvind.

Nationalism (2010). Smith, Anthony D.

Når det kommer til teori og metode vil jeg ta utgangspunkt i boka *Historikerens Arbeidsmåter* (2018). Melve, Leidulf og Ryymin, Teemu.

Alt som omhandler norsk presses historie vil bli basert på boka *Norsk Presses Historie 1660-2010: En samfunnsmakt blir til 1660-1880* (2010). Eide, Martin (red.)

Der hvor det blir relevant med ekstra litteratur som ikke var tilgjengelig fysisk vil digitale kilder bli tatt i bruk fra nettsider som *Store Norske Leksikon*, *Den Store Danske* og *Nationalencyklopedin*, som alle har blitt skrevet av fagfolk og er derfor til stor hjelp for å tilføye nødvendig informasjon.

Videre kan andre digitale kilder bli brukt dersom det blir nødvendig for å få en totaloversikt over de svenske og danske avisenes historie, og for å kunne utdype den historiske konteksten til oppgaven.

1.4.1 Kort presentasjon av avisene

1.4.1.1 Danske aviser

Av danske aviser vil oppgaven ta utgangspunkt i de to avisene *Berlingske* og *Dagbladet*.

Berlingske ble grunnlagt i 1749 som *Kjøbenhavnske Danske Post-Tidender*, og hadde gjennom et århundre vokst til å bli en av de største avisene i Danmark. Siden 1833 hadde avisen gått under navnet *Den til Forsendelse med de Kongelige Brevposter Privilegerede Berlingske Politiske og Avertissementstidende*, og hadde fra sin start vært en av de mest framtrepende konservative landsdekkende avisene i Danmark.¹¹

Dagbladet ble derimot først etablert mot slutten av 1851 og hadde siden sin opprinnelse vært nasjonalliberal, og hadde fort blitt landets ledende liberal-lenende avis. Avisen var et opinionsorgan som med sitt praktisk-politiske innhold gjorde avisen til en viktig aktør i de politiske debattene i Danmark.¹²

¹¹ Dagspressens fond, «*Berlingske*» De Danske Aviser, hentet 09.05.2021.
<http://dedanskeaviser.dk/newspapers/1-30>

¹² Dagspressens fond, «*Fædrelandet*» De Danske Aviser, Dagspressens fond, hentet 09.05.2021.
<http://dedanskeaviser.dk/newspapers/1-63>

1.4.1.2 Svenske aviser

De svenske avisene oppgaven vil basere seg på er *Nya dagligt allehanda* og *Aftonbladet*.

Nya dagligt allehanda var en svensk avis med en sterk konservativ-lenende og var grunnlagt i 1859 som en ny oppstart av den tidligere avisen *Dagligt Allehanda* for å være den konservative motparten til det innflytelsesrike *Aftonbladet*.¹³

Aftonbladet hadde siden sin stiftelse i 1830 vært den mest innflytelsesrike avisen i Sverige, og hadde sine røtter i den liberale bevegelsen som preget Sverige på begynnelsen av århundret. Avisen hadde raskt vokst til å være den mest innflytelsesrike avisen i Sverige gjennom 1800-tallet og var ofte en forkjemper for liberale ideer, deriblant Skandinavismen.¹⁴

1.4.1.3 Norske aviser

Av norske aviser har jeg tatt i bruk *Aftenbladet* og *Morgenbladet*.

Morgenbladet ble grunnlagt i 1819 som en uavhengig kultur- og kommentaravis, men hadde etter 1848 blitt en konservativ avis. Fram mot 1860-årene hadde avisen raskt vokst til å bli en av de viktigste avisene i Norge, og i hvert fall den viktigste avisen med et konservativt politisk standpunkt.¹⁵

Aftenbladet ble utgitt for første gang i 1855 og var en etterfølger av vittighetsbladet *Krydseren*. *Aftenbladet* var fra første stund en liberal avis og en direkte motstander av *Morgenbladet*, og var ofte i opposisjon til både stortinget og konservative ytringer i samtiden.¹⁶

Ettersom *Aftenbladet* ikke har noen oppgitte utgivelser tilgjengelig gjennom hele 1864 av en uoppgitt grunn vil jeg derfor, for også å få en oversikt over den norske liberale holdningen til skandinavismen etter krigen, benytte meg av både nasjonale og lokale aviser etter krigens slutt.

¹³«*Nya Dagligt Allehanda*» Nationalencyklopedin, hentet 29.04.2021
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/nya-dagligt-allehanda>

¹⁴«*Aftonbladet*» Nationalencyklopedin, hentet 29.04.2021
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/aftonbladet>

¹⁵Norland, Andreas. «*Morgenbladet*» Store Norske Leksikon, hentet 09.05.2021 <https://snl.no/Morgenbladet>

¹⁶Julsrud, Ottar. «*Aftenbladet*» Store Norske Leksikon, hentet 09.05.2021 <https://snl.no/Aftenbladet>

1.4.2 Avisenes posisjon i Skandinavia rundt 1860

Rundt 1860 hadde avisene vokst til å bli en svært sentral aktør i skandinavisk politikk, hvor aviser hadde blitt en av de mest innflytelsesrike opinionsdannerne i de tre rikene. Dette kom som følge av en økt produksjon av aviser på grunn av nye trykkpresser, billigere papir, økt pressefrihet, og viktigst av alt, at en større andel av de skandinaviske folkene enn noen gang før hadde lært seg å lese. Som følge av dette ble det produsert et større antall regionale og nasjonale aviser, som alle prøvde å opplyse folket, samtidig som de ofte argumenterte for eget synspunkt, gjerne ved å stille seg støttende, eller i opposisjon til den daværende regjeringen.¹⁷

Etter introduksjonen av telegraflinjer, og senere også telefoni, hadde nå Skandinavia en større tilknytning ikke bare til hverandre, men også resten av omverdenen.¹⁸ Aviser var nå i stand til å rapportere på saker kort tid etter de hadde funnet sted, og var derfor i en unik posisjon til å formidle saker av både nasjonal og internasjonal relevans til folket. Dette medførte muligheten til å ha en pågående debatt i aviser, med regelmessig korrespondanse og oppdateringer på saker på tvers av ikke bare avisene, men også landene og kunne derfor skape en helhetlig og oversiktlig diskurs.

1.5 Bakgrunn for valg av aviser

Avisene oppgaven vil ta utgangspunkt i er valgt basert på en rekke av kriterier jeg hadde når det kom til å velge hvilke aviser oppgaven skulle bruke i de ulike landene. Det viktigste av alt var at de måtte være riksdekkende, dette på grunn av at det da er en større sannsynlighet for at de korresponderer med andre lokalaviser i landet, og at de ofte gjør sin posisjon på et tema klart, og debatterer gjerne om et tema på tvers av aviser, noe som gjør avismaterialet passende til en diskursanalyse. Deretter ønsket jeg å ha aviser som hadde et høyt antall utgivelser, både før og etter krigen, slik at man raskt kunne se om de potensielle endringene foregikk gradvis eller ble utløst av en enkelthendelse. I hvert av landene ønsket jeg også en avis med både liberalt og konservativt grunnlag. Dette ble gjort på grunnlag av at skandinavismen historisk sett var mer populært i liberale kretser, så det å ha to motstridende politiske syn hjelper til med å gi et helhetlig inntrykk om hvordan skandinavismen ble omtalt. Dessuten vil dette være nyttig for å se om de potensielle endringene jeg finner er tilknyttet en bestemt politisk legning, og vil også sette lys på om en avis endrer sin holdning til skandinavismen etter krigens slutt.

¹⁷ Dahl, Hans Fredrik (red.) «Norsk presses historie 1660-2010, Bind 1: En samfunnsmakt blir til 1660-1880» (Oslo: Universitetsforlaget, 2010) S. 219

¹⁸ Dahl, Hans Fredrik (red.) «Norsk presses historie 1660-2010 Bind 1» S. 368 - 369

Disse kriteriene føler jeg fører til en mer helhetlig oversikt over holdningene til skandinavisme, og gjør at avisene valgt til oppgavens formål kan gi klare svar på spørsmålene oppgaven vil prøve å besvare. Av avisenes innhold vil jeg bruke alt som er tilknyttet til skandinavismen, om så det er leserinnlegg, møtoreferat, debatter, egenskrevne artikler eller diskusjoner på tvers av artiklene. Valget av tidsrom er for å se den direkte påvirkningen tapet av den andre slesvigske krig hadde på den skandinavistiske bevegelsen, og ikke en langvarig trend av populariteten til skandinavismen. Jeg valgte å ta utgangspunkt i aviser fra alle tre landene på grunnlag av at de jevnlig hadde korrespondanse med hverandre og gjentatte ganger gjenfortalte artikler og innlegg som hadde blitt utgitt i et annet land. Denne tette tilknytningen på tvers av de skandinaviske landene fører til at tekstene samlet kan bli sett på som en del av en felles diskurs, og er derfor velegnet til oppgavens formål.

For å holde antallet aviser på et fornuftig nivå har jeg brukt diverse søkeord for å komme fram til aviser som er av relevans for denne oppgaven. Søkeordene jeg da har brukt er:

Skandinavisme, skandinavismen, Skandinavia/Skandinavien, skandinavisk. Der hvor dette ikke oppga ønsket antall resultater brukte jeg dessuten søkeord som: Norden, nordisk og union, men dette var i langt mindre grad enn de tidligere nevnte søkeordene. Deretter skumleste jeg gjennom alle artiklene som inneholdt disse søkeordene og tok i bruk de avisene som hadde artikler relevant til oppgavens formål.

Avisene oppgaven tar utgangspunkt i har blitt funnet ved å ta i bruk de digitale databasene drevet av nasjonalbibliotekene i Norge, Sverige og Danmark; Nasjonalbiblioteket, Svenska dagstidningar og Mediasream.

Når det kom til å søke etter de to viktigste søkeordene, skandinavisme og skandinavismen, som begge direkte omhandler den politiske bevegelsen fikk jeg dette antallet treff:

	Norge	Sverige	Danmark	Totalt
Før Krigen	9	11	8	28
Etter Krigen	11	23	15	49

1.6 Kildekritikk

Når man leser disse avisene er det viktig at man ikke glemmer å ta alt man leser med en fornuftig klype salt. Skandinavismen var som nevnt et elitenasjonalistisk fenomen, og det er

derfor grunn til å tro at kildematerialet til denne oppgaven ikke nødvendigvis reflekterer holdningene til skandinavismen i hele befolkningen, men heller kun den politiske, økonomiske og sosiale eliten i de skandinaviske landene. Det er også verdt å nevne at mye av stoffet i avisene er en kombinasjon av leserinnlegg, brev fra lesere, gjenfortellinger fra andre aviser og selvstendige artikler, og man kan da derfor ikke stole på at noen av tekstene vi finner i avisene er objektive, men heller har et klart politisk formål med å vende opinionen i forfatterens favør. Ettersom kildene er digitaliserte versjoner av aviser som ble utgitt for nesten 150 år siden er det dessuten mulig at viktige utgivelser som kan være av interesse for oppgaven ikke har blitt fanget opp av søkefunksjonen eller digitalisert i sin helhet, som var tilfelle med alle *Aftenbladets* utgivelser i 1864. Ettersom oppgaven bruker *Skandinavismen: Visjon og Virkning* som eneste historiografiske kilde når det kommer til skandinavismen er denne boken heller ikke nødvendigvis inklusiv for alle skandinavistiske synspunkter, men ettersom boken består av uavhengige kapitler skrevet av 13 forskjellige forfattere fra flere europeiske land.

1.7 Historiografi

Tidligere er det skrevet mye om hvordan skandinavismen gjennomgikk en endring fra å bli sett på som et framtidig mål, uten noen konkret plan for hvordan man skulle oppnå det, til en politisk nødvendighet for å bevare skandinavisk uavhengighet.¹⁹ Dette skjedde som følge av den økende usikkerheten om hvor levedyktige de individuelle skandinaviske landene var på egenhånd etter Danmarks tap av Slesvig-Holstein. Spesielt i Danmark førte dette til en reell undergangsangst, ikke bare for den danske regjeringen, men også folket, hvor det var frykt for at dansk uavhengighet ikke lenger var garantert.²⁰ Derfor så mange for seg at eneste måte det danske folket ville beholde sin frihet på var ved å forene seg med sine skandinaviske brødre. Det samme ble sett i Sverige-Norge, hvor man tidligere hadde trodd at de skandinaviske land kunde holde seg utenfor europeiske konflikter ved å holde seg nøytrale, men etter krisen i Danmark viste dette seg å ikke lenger være sikkert.²¹ Sverige-Norge hadde mange av samme frykter som Danmark, men i motsetning så fryktet de russisk, ikke tysk dominans, og hadde vært en underliggende bekymring i Sverige etter den russiske erobringen av Finland i 1809.²²

¹⁹ Glenthøj, Rasmus. «Skandinavismen: Visjon og virkning» S. 227

²⁰ Glenthøj, Rasmus. «Skandinavismen: Visjon og virkning» S. 244 - 245

²¹ Glenthøj, Rasmus. «Skandinavismen: Visjon og virkning» S. 248 - 249

²² Glenthøj, Rasmus. «Skandinavismen: Visjon og virkning» S. 248

På tross av dette er Danmarks tap i den andre slesvigske krig ofte betraktet som skandinavismens dødsstøt, og det er en generell oppfatning innenfor skandinavismeforskning at det var dette som var hovedgrunnen bak slutten på den politiske skandinavismen.²³

I tidligere skandinavistisk forskning har det blitt konkludert med at skandinavismen var mest populær i Danmark, etterfulgt av Sverige, og langt mindre populært i Norge.²⁴ De drastiske forskjellene i støtten til skandinavismen er oftest forklart gjennom å se hva de tre landene hadde å vinne og tape på et potensielt skandinavisk samarbeid. I Danmarks tilfelle er det åpenbart at skandinavismen var såpass populær fordi de fryktet enda en krig med det tyske forbund, og hadde vært i en klart sterkere posisjon når det kom til å kunne beholde Slesvig-Holstein om de hadde vært støttet av Sverige og Norge.²⁵ Danmark hadde generelt ikke mye annet å tape enn akkurat Slesvig og Holstein, noe som motiverte danskene til å oppsøke skandinavismen mer enn de to andre skandinaviske folkene. Den eneste ulempen med skandinavismen for Danmark var hvor fiendtlig Russland var til idéen, og ettersom Russland hadde vært Danmarks allierte over lengre tid var dette en grunn til bekymring. Sverige på den andre siden var truet av Russland i øst, og hadde derfor et ønske om å styrke sin posisjon for å avskrekke en potensiell konflikt med Russland. Sverige hadde derimot mye å tape gjennom et skandinavisk samarbeid, hvor de kunne miste Norge og ende opp i en stor krig med det tyske forbund for å forsvare Danmark. Norge var som sagt landet med lavest ønske om et tettere skandinavisk fellesskap, og grunnene bak det er åpenbare. Landet hadde for første gang på 400 år i 1814 noen form for selvstyre, og ønsket derfor ikke å miste dette i en eventuell krig mot tyskerne. Nordmennene så heller ikke for seg noen stor gevinst for landet gjennom et slikt samarbeid, noe som resulterte i den lave støtten til skandinavismen.²⁶

Historisk kontekst, teori og metode

2.1 Historisk bakgrunn

2.1.1 Framveksten av nasjonalisme

Som nevnt var det lange 1800-tallet nasjonalismens århundre. Etter den franske revolusjonen i 1789 og napoleonskrigene hadde revolusjonsidealene spredt seg gjennom Europa.²⁷ Basert på tankene om republikanisme og folkesuverenitet begynte de forskjellige folkegruppene i

²³ Hemstad, Ruth., Møller, Jes Fabricus., Thorkildsen Dag. *«Skandinavismen: Visjon og virkning»* S. 13

²⁴ Hemstad, Ruth., Møller, Jes Fabricus., Thorkildsen Dag. *«Skandinavismen: Visjon og virkning»* S. 12

²⁵ Hemstad, Ruth., Møller, Jes Fabricus., Thorkildsen Dag. *«Skandinavismen: Visjon og virkning»* S. 12 - 13

²⁶ Hemstad, Ruth., Møller, Jes Fabricus., Thorkildsen Dag. *«Skandinavismen: Visjon og virkning»* S. 12

²⁷ Knudsen, Olav Fagelund. *«Nasjonalisme»* Store Norske Leksikon. Hentet 09.05.2021.

Europa å kreve større friheter og egne stater tilpasset ett folk. Disse idéene foregikk i bølger gjennom århundret og fungerte både som en splittende og samlende politisk ideologi hvor man i splittede områder som Italia, Tyskland og Skandinavia ønsket å forene alle småstatene til en felles nasjonalstat basert på likt språk, kultur, religion og historie. Den var også splittende innad i allerede eksisterende konglomeratstater, land som besto av flere politiske enheter, ofte ledet av en felles monark. Land som Østerrike, som besto av mange svært forskjellige folkegrupper som østerrikere, ungarer, tsjekkere og mange flere, fikk større problemer som følge av nasjonalismen. I slike land ønsket de særegne folkegruppene å løsrive seg fra det de betraktet som en fremmed dominerende folkegruppe og skape selvstendige nasjoner, ofte med grunnlag i tankene om demokrati og folkesuverenitet.²⁸

Nasjonalismestrømningene og revolusjonsidealene var direkte årsak bak revolusjonsåret 1848, hvor mange av de undertrykkede folkeslagene i Europa protesterte og gjorde opprør mot den undertrykkende overmakten, eller som vi så i det som senere ville bli Tyskland, opprør imot videre splittelse, og til støtte for en ny nasjonalstat.²⁹ Framveksten av nasjonalismen førte også med seg store konflikter i Europa, spesielt i områder med en etnisk splittet befolkning, sånn som vi ser i Slesvig-Holstein, hvor befolkningen var av både tysk og dansk opphav, og denne blandede befolkning førte til de nasjonalistiske konfliktene i området mellom det tyske forbund og Danmark.

2.1.2 Situasjonen i Skandinavia etter 1814

Skandinavia etter slutten på napoleonskrigene i 1814 gjennomgikk store politiske og sosiale endringer. I Danmark, som hadde alliert seg med Napoleon og derfor var på den tapende siden av krigen førte dette til at landet måtte avstå Norge, og landet endte derfor opp i en identitetskrise etter tapet Norge. Danmark, eller Danmark-Norge som det hadde vært kjent som før avsettelsen av Norge, var en annenrangsmakt i europeisk sammenheng, og hadde lenge vært en økonomisk innflytelsesrik sjøfartsnasjon i Østersjøen, men etter tapet av Norge var landet betydelig svekket.³⁰ Den danske økonomien ble hardt rammet av dette, og landet i sin helhet gjennomgikk en økonomisk depresjon fram til 1830 årene, og førte til at landet

²⁸ Knudsen, Olav Fagelund. «*Nasjonalisme*» Store Norske Leksikon. Hentet 09.05.2021.

²⁹ Tvedt, Knut Are. «Februarrevolusjonen» Store Norske Leksikon. Hentet 09.05.2021.
<https://snl.no/februarrevolusjonen>

³⁰ Claus, Bjørn «Danmark – Historie (1814-1900)» Den Store Danske. Hentet 09.05.2021
[https://denstoredanske.lex.dk/Danmark_-_historie_\(1814-1900\)](https://denstoredanske.lex.dk/Danmark_-_historie_(1814-1900))

hadde mistet mye av sin makt, og var derfor i en betraktelig svekket posisjon både økonomisk, men også militært når den første slesvigske krig brøt ut i 1848.³¹

Sverige, som hadde kjempet mot Napoleon i krigene ble gitt Norge i krigsbytte i Kieltraktaten av 1814.³² Tidligere i krigen hadde de måtte avstå Finland til Russland, og Norge var derfor kompensasjon for svenskene for deres innsats i krigen. Tapet av Finland ble uansett betraktet som et enormt tap i Sverige, hvor Finland hadde blitt sett på som en integral del av kongeriket i flere århundrer, og med tapet svekket det Sveriges innflytelse i Østersjøen betraktelig. Med dette hadde Russland blitt en stor trussel for Sverige, og landets folk og regjering så på Russlands økende innflytelse i deres nærområde med en stor frykt. Innlemmelsen av Norge inn i en personalunion med Sverige skulle heller ikke vise seg å være en lett oppgave, og de ble møtt med stor motstand i Norge, noe som førte til en krig mellom de to landene i 1814, og endte med at Norge ble gitt større friheter i unionen enn det landet hadde hatt under Danmark.³³

Norge hadde etter 1814 og krigen med Sverige før første gang på over 400 år en uavhengig politisk enhet og større frihet enn noen gang før. Etter grunnloven ble skrevet i 1814 ble norsk nasjonsbygning begynt for alvor, og landet måtte nå dyrke framveksten av en særegen norsk nasjonalitet som skilte seg fra både Sverige og Danmark.³⁴ Spesielt viktig var det å endre på det norske skriftspråket og mange aspekter av den norske kulturen for å fjerne den store innflytelsen Danmark hadde hatt på Norge de siste 400 årene. Med framveksten av en ny norsk nasjonalisme, og bestrebelsen etter norsk representasjon i unionen foregikk det konflikter mellom Stortinget og den svenske regjeringen om norsk likestilling med Sverige i unionen. Dette som følge av den skjeve maktfordelingen mellom Norge og Sverige, hvor landet kun hadde begrenset innflytelse over saker som angikk Norge.³⁵

2.1.3 Den andre slesvigske krig

Den andre slesvigske krig var et resultat av en økende nasjonalistisk tankegang som preget Europa gjennom 1800-tallet, hvorav tanken om at alle som var av samme folkegruppe tilhørte en bestemt nasjon var sentral. Hertugdømmet Slesvig-Holstein var i en personalunion under

³¹ Frantzen, Ole Louis. «*De slesvigske krige*» Den Store Danske. Hentet 09.05.2021.

https://denstoredanske.lex.dk/de_slesvigske_krige

³² «Kjelfreden» Nationalencyklopedin, hentet 09.05.2021.

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kjelfreden>

³³ Sejersted, Francis. «1814 (Det selvstendige Norges fødsel)» Store Norske Leksikon. https://snl.no/1814_-_Det_selvstendige_Norges_f%C3%B8dsel

³⁴ Sejersted, Francis. «1814 (Det selvstendige Norges fødsel)» Store Norske Leksikon.

³⁵ Sejersted, Francis. «1814 (Det selvstendige Norges fødsel)» Store Norske Leksikon.

den danske kronen, og var derfor styrt av Danmark, men hadde en befolkning blandet av dansker og tyskere.³⁶ Som følge av et tysk opprør i hertugdømmet i 1848 brøt det ut krig mellom Danmark og Preussen, hvor Danmark endte opp med å forsvare seg selv mot prøyssisk aggresjon, med russisk hjelp. I krigens fredsoppgjør i 1850 ble det bestemt at den danske kongen ville forbli hertug over Slesvig-Holstein, så lenge det ikke ble gjort noen forsøk på å videre forene hertugdømmet med resten av kongeriket.³⁷ I 1863 gjorde Danmark akkurat dette, og prøvde å innlemme den slesvigske delen av hertugdømmet inn i selve Danmark gjennom novemberforfatningen, i direkte strid mot fredsoppgjøret i 1850. Dette førte til at Preussen og Østerrike, som begge kjempet over økt innflytelse i det tyske forbund, gikk til krig mot Danmark i et ønske om å forsvare den tyske befolkningen mot dansk undertrykkelse. Krigen endte opp med å bli et diplomatisk og militært nederlag for Danmark, som håpet på støtte fra vestmaktene eller i det minste Sverige-Norge, og med tapet måtte Danmark avstå Slesvig-Holstein og hertugdømmet ble oppdelt mellom Preussen og Østerrike.³⁸

2.2 Teori og metode

For å finne svar på spørsmålene oppgaven stiller vil det tas i bruk en form for diskursteoretisk analyse av avisenes innhold. Derfor har jeg til min beste evne, gjennom nettarkiver av avisutgivelser drevet av staten i Norge, Sverige og Danmark, ved bruk av en rekke søkeord prøvd å lese alt materiale om skandinavismen som er å finne i avisene i det bestemte tidsrommet.

En diskurs kan bli forklart som en rekke kilder satt inn i kontekst av hverandre, og som helhet kan bli analysert for å se hvordan et tema, som i dette tilfelle, skandinavismen, utvikles over tid og hvordan representasjonen av skandinavismen endret seg.³⁹ Ryymin i boka *Historikerens Arbeidsmåter* (2018) forklarer det slik: «Ved hjelp av diskursbegrepet ledes vi til å spørre hva slags relasjon en tekst har til andre tekster, lete etter såkalte intertekstualitet, hvordan teksten tar plass innenfor én bestemt diskurs, og hvilken diskurs den tilhører».⁴⁰ En diskursanalyse innebærer derfor at man setter seg godt inn i stoffet man leser om, gjennomgår

³⁶ Hemstad, Ruth., Møller, Jes Fabricus., Thorkildsen Dag. «Skandinavismen: Visjon og virkning» S. 12

³⁷ Tvedt, Knut Are. Moi, Morten. «Den dansk-tyske krig» Store Norske Leksikon. Henter 09.05.2021. https://snl.no/den_dansk-tyske_krig

³⁸ Tvedt, Knut Are. Moi, Morten. «Den dansk-tyske krig» Store Norske Leksikon. Henter 09.05.2021.

³⁹ Ryymin, Teemu. «Historikerens arbeidsmåter» (Oslo: Universitetsforlaget, 2018) S. 64

⁴⁰ Ryymin, Teemu. «Historikerens arbeidsmåter» S. 63

en større mengde kilder og ser hvordan de henger sammen. Det er også viktig å forstå den historiske situasjonen som omhandler det for å få en helhetlig forståelse av hva man leser.

For å kunne besvare spørsmålene i oppgaven har jeg derfor, med en form for diskursteoretisk analyse, valgt å dele min analyse av stoffet inn i tre deler, for å best kunne se hvordan skandinavismen og holdningene rundt bevegelsen endret seg før og etter krigen. Måten jeg gikk fram for å finne svar på dette var ved å lese gjennom alle avisene jeg hadde til rådighet og skrive ned notater om hvilke holdninger man kunne se til skandinavismen, hvordan skandinavismen ble framstilt i avisene, og i hvilken situasjon skandinavismen ble omtalt. Der hvor artiklene var i direkte respons, eller en del av en større pågående diskusjon på tvers av avisene har jeg lest gjennom hele den pågående diskursen for å få et helhetlig inntrykk av innholdet i hver av avisene, og se om dette hadde en sammenheng med avisenes politiske legning.

Analysen vil som sagt være tredelt, hvor jeg i den første delen vil se etter hvordan skandinavismen ble omtalt i aviser i de to månedene før krigens utbrudd, og sitere til relevante artikler for å kunne underbygge argumentet om det jeg fant. Deretter vil jeg se på hvordan skandinavismen ble framstilt etter slutten av den andre slesvigske krig og gjøre akkurat det samme, hvor jeg vil fortelle om hva jeg fant, og støtte opp disse funnene med sitater fra flere av avisene. Etter å ha sett på hvordan skandinavismen ble framstilt før og etter krigen vil jeg, ved å sammenlikne funnene gjort før og etter krigens gang, redegjøre for hvilke endringer det er vi kan se, og spesielt her vektlegge hvordan skandinavismen blir framstilt basert på avisenes nasjonale opphav og avisenes politiske holdninger. Avslutningsvis i analysedelen vil jeg komme med konkluderende påstander om det jeg fant, og her forklare hvordan skandinavismens fremstilling endret seg i hvert av de tre landene og forklare hva som var årsaken bak funnene. Her vil jeg også gjøre det samme med avisenes politiske legninger, og om vi da også kan se noen store endringer i forhold til skandinavismen i aviser av samme politiske grunnlag.

Analyse

3.1 Holdninger før krigen

Holdningene ovenfor skandinavismen før krigens utbrudd i februar 1864 var preget av store forskjeller basert på politisk legning og hvilke av de tre skandinaviske land man ser til. Basert på analyse av avisene som er tatt i bruk til oppgaven er det klart at man ser en større oppslutning rundt skandinavismen blant de liberale avisene: *Aftenbladet*, *Aftonbladet* og

Fædrelandet. Dessuten kan man også se en varierende grad av støtte for skandinavismen på tvers av landegrensene, hvor man gjennom de liberale avisene får inntrykk av at spesielt Danmark, men også Sverige var langt mere villig til å inngå et tettere skandinavisk fellesskap enn det Norge var.

Årsakene bak dette er mange, men viktigst av alt er nok hva de tre rikene så får seg å tjene på et tettere skandinavisk fellesskap. I Danmark var ikke bare det liberale *Fædrelandet* til støtte for skandinavisk samarbeid, men til en grad også *Berlingske* var villige til å utforske den skandinavistiske idé. Dette er det som skiller de danske avisene fra de andre landene hvor vi ser en bredere støtte for skandinavismen nesten utelukkende i liberale aviser. Gjennom de danske avisene kan vi se at det var resultatet av en økt bevissthet rundt at en krig mellom Danmark og det tyske forbund på dette tidspunktet var så godt som uunngåelig. Ingen av avisene så for seg hvordan krigen kunne ende i Danmarks favør uten utvendig hjelp, og denne desperasjonen var det som førte til at begge de politiske fløyene så for seg at skandinavismen var den eneste realistiske veien Danmark kunne gå for å kunne beholde Slesvig-Holstein.

I Sverige ser vi en sterk kontrast mellom de to avisene *Aftonbladet* og *Nya dagligt allehanda*, som viser hvor splittet landet var rundt skandinavismen langs politiske linjer før krigen. Basert på kombinasjonen av leserinnlegg, artikler, gjenfortellinger fra andre aviser og utenlandsk korrespondanse kan man se hvordan *Aftonbladet* var sterkt for å vise solidaritet med nabolandet, og ønsket å bistå Danmark i den kommende krigen, mens *N.D. Allehanda* var sterkt imot enhver form for innblanding i konflikten.

Aftonbladets innhold argumenterer for et tettere skandinavisk samarbeid og svensk støtte til Danmark i den kommende krigen basert på at dette kom til å styrke ikke bare Skandinavia, men også Sveriges posisjon i verden. Det blir dessuten også argumentert den 8. desember 1863 for at mindre land, som Sverige og Danmark i dette tilfellet, måtte stå sammen og hjelpe hverandre for å være i stand til å motstå stormaktens krav og med det ville de også ha muligheten til å fremme sine egne interesser.⁴¹ Det blir også klart når man leser gjennom *Aftonbladets* utgivelser før krigen at den generelle oppfatningen blant de svenske skandinavistene var at om en eventuell krig ville bryte ut så ville Danmark bli støttet av vestmaktene (Frankrike og Storbritannia), og det var derfor ikke noen stor fare for Sverige å forsvare nabolandet i den kommende krigen. Denne oppfatningen ser man klart i *Aftonbladets* utgivelse den 8. Desember hvor man kan lese:

⁴¹ Aftonbladet 1863, 08.12: S. 3

«Danska folket vet, att vestmakterna äro dess vänner och att Sverige och Norge skola hjälpa till att från nordens fjellar slunga torshammaren ner på angriparnes hufvden.»⁴²

Det var generelt forventet at selv om ikke vestmaktene ville blande seg inn i konflikten så ville Sverige-Norge støtte Danmark og hjelpe til å forsvare Slesvig, som ble betraktet som ikke bare Danmarks, men Nordens sørlige grense. Man ser klart denne idéen i *Aftonbladets* utgivelse fra 2. Januar 1864 hvor de gjengir en artikkel fra *Christianiabladet*:

«Annu för kort tid sedan var den föreställningen allmänt herrskande inom den skandinaviska nordens, att Sverige-Norges frisinnade och folkliga regering var fast besluten att understödja Danmark i upprätthållandet af den nya grundlagen för Danmark og Slesvig emot tyska förbundets pickande och rättsvidriga anspråk på densammas upphäfvande, och att med vapenmakt biträda bröderfolket, om tyska exekutionstrupper anbefalldes inrycks i Slesvig och derigenom kränka nordens gemensamma gräns vid Eidern.»⁴³

På den andre siden kan man se en mer kritisk holdning ovenfor skandinavismen gjennom tekstene vi finner i *Nya dagligt allehanda* før krigen. Fra *N. D. Allehandas* perspektiv ser man hvordan den kommende danske krigen ble sett på som en krig som ikke hadde noe med Sverige å gjøre, og hvordan en eventuell innblanding i krigen ville være for risikabelt for Sverige. Den 30. Desember 1863 utga *N. D. Allehanda* en artikkel som gjenforteller et par lokalavisers holdninger ovenfor den «danske frågan». I artiklene blir skandinavismen beskylt for å være et farlig leketøy som bare var tomme ord, og at det nå var åpenbart at man nå måtte kaste den skandinavistiske idéen til side, i hvert fall midlertidig.⁴⁴ Alvoret av den kommende krigen, og ikke minst hvilke konsekvenser det ville få for Sverige var ikke forstått av skandinavistene, og det var derfor alt for risikabelt for Sverige å blande seg inn i en såpass usikker konflikt.⁴⁵ Denne argumentasjonen om usikkerhet var den mest gjennomgående tanken bak mange av *N. D. Allehandas* artikler, hvor de selv gir uttrykk for å vise solidaritet med den danske befolkningen, men at de ikke er villige til å ofre Sveriges fred og velstand når det ikke er noen åpenbar fortjeneste for svenskene.⁴⁶

⁴² Aftonbladet 1863, 08.12: S. 3

⁴³ Aftonbladet 1864, 02.01: S. 3

⁴⁴ Nya Dagligt Allehanda 1863, 30.12: S. 2

⁴⁵ Nya Dagligt Allehanda 1863, 30.12: S. 2

⁴⁶ Nya Dagligt Allehanda 1864, 04.01: S. 3

I de norske avisene ser man mange av de samme tendensene som man gjorde i Sverige. Det liberale *Aftenbladet* var positive til skandinavismen og ønsket å støtte Danmark, noe som ble gjenspeilet i flere referater fra skandinavistiske studentmøter som ble holdt i Christiania i desember av 1863. Dette studentmøtet skilte seg fra tidligere skandinavistiske studentmøter, for her ble det argumentert for at det var deres rett og plikt å gå direkte til kongen for å skaffe støtte til Danmark.⁴⁷ I *Aftenbladet* ble det den 31. Desember trykket et korrespondansebrev fra København som gir uttrykk for hvordan befolkningen i Slesvig selv så på situasjonen. I brevet blir det fortalt at både den dansk- og tysktalende befolkningen mye heller ville forbli en del av Danmark enn å bli innlemmet i det tyske forbund for å kunne beholde sin frihet.⁴⁸ Det blir også nevnt at det hadde vært enklere for Slesvig, og 'grenseboere' generelt om de kunne ha sluttet seg til én stor nasjonalitet, og det blir derfor skrevet at: «Skandinavismen vil for dem være aldeles bestemmende for den retning, hvori de ville gaa».⁴⁹

Morgenbladet på den andre siden, og i takt med den konservative svenske avisen *Nya dagligt allehanda* var mer kritisk til skandinavismen, og å innblande seg i den kommende konflikten mellom Danmark og det tyske forbund. *Morgenbladet* delte *N. D. Allehandas* syn og prioriterte heller freden og velstanden som også Norge gjennomgikk på den tiden, og så på skandinavistenes og kongens ønske om å bistå Danmark som en idé preget av uvitenhet. Derfor argumenterte *Morgenbladet* den 14. Desember 1863 for å heller følge statsrådenes råd, for i motsetning til skandinavistene og kongen hadde de en større forståelse for diplomati og stormaktspolitikken, og var derfor i en bedre posisjon til å bedømme hvor gunstig en eventuell krig ville ha vært for både Sverige og Norge.⁵⁰

3.2 Holdninger etter krigen

Etter krigens slutt endret oppfatningen om skandinavisme seg i de tre landene, kanskje mest i Danmark. I Danmark kan man gjennom avisene se tegn til stor usikkerhet om hvor levedyktig Danmark ville være på egenhånd etter tapet av Slesvig-Holstein, nå som landet hadde vist seg å være ubetydelig i europeisk sammenheng. Denne danske undergangsangsten førte til at skandinavismen nå ble sett på ikke bare som et ideelt mål, men som en politisk nødvendighet for å kunne bevare dansk frihet. Etter et møte i det danske Landstingets møte den 15. august 1864 kan man klart se at dette ble trukket fram av den kjente skandinavisten Carl Ploug, hvor

⁴⁷ *Aftenbladet* 1863, 14.12: S. 2

⁴⁸ *Aftenbladet* 1863, 31.12: S. 1

⁴⁹ *Aftenbladet* 1863, 31.12: S. 1

⁵⁰ *Morgenbladet* 1863, 14.12: S. 3

han argumenterte for at skandinavismen var eneste utvei for å forsvare Danmark. I referatet fra møtet, som ble utgitt i både *Berlingske* og *Fædrelandet* dagen etter, kan vi se hvordan Ploug argumenterte for skandinavismen:

«Andræ rev ned paa den skandinaviske politik; men taleren tør sige, at om den nogensinde har været naturlig begrundet, saa er den det nu. Andæs tale har saa lidet paavirket ham, at han tør sige, at det er den eneste frælse for os. Man sagde, at den skandinaviske politik ikke behøvedes nu, da Slesvig var tabt, men man glemte saa, at fjenden ikke vilde nøies med det, han havde faaet, men i tidenes løb gaae videre.»⁵¹

Men i Danmark var ikke skandinavismen sett på som den eneste utveien for Danmark å beholde sin uavhengighet, for vi kan gjennom et leserinnlegg i *Fædrelandet* den 22. september lese hvordan skandinavismen kan ende opp med å true dansk uavhengighet. Det blir argumentert for at et tettere fellesskap med Sverige-Norge, som er en av Russlands største fiender vil føre til at Russland ikke lenger vil være villige til å være Danmarks forsvarer; noe som åpner for en ny konflikt med det tyske forbund.⁵²

I Sverige ser vi etter krigen en drastisk endring av holdningene til skandinavismen. I *Aftonbladet* kan vi se hvordan det var mange som brukte krigens slutt som argument for at skandinavismen lå for døden, men at dette ble motbevist av skandinavister som mente at det nå var bedre forutsetninger for et skandinavisk fellesskap enn noen gang før.⁵³

Den 23. august svarer *Aftonbladet* også på påstander om hvordan det å forbli en småstat, og ved det ikke være til noen trussel for andre europeiske makter, ville sikre Sveriges fred og holde det ute av noen europeiske konflikter. Dette besvarer *Aftonbladet* ved å be dem se på hvordan samme tankegang fungerte for Danmark, og at den eneste måten å kunne sikre fred på var gjennom et tettere skandinavisk samarbeid.⁵⁴ Man ser også en mer realpolitisk tilnærming til skandinavismen fra *Aftonbladet* etter krigens slutt, hvor de den 23. august argumenterer for at skandinavismen de siste 20 årene har vært alt for dansk-fokusert, og at det derfor var naturlig at det hadde en større oppslutning i Danmark enn i Sverige. I samme artikkel argumenterer de derfor for at nå som Danmark har blitt redusert, og med det mistet mye av sin innflytelse og prestisje, var det nå klart for Sverige å ta initiativet for et

⁵¹ Berlingske 1864, 16.08: S. 4

⁵² Fædrelandet 1864, 22.09: S. 1

⁵³ Aftonbladet 1864, 12.08: S. 2

⁵⁴ Aftonbladet 1864, 23.08: S. 2 - 3

skandinavisk fellesskap. I avisinnlegget «*Betraktelser vid Sundet*» blir det den 25. august skrevet:

«Danskarne erkänna det sjelfa, Flera betydande röster på andra sidan sundet[Øresund] höja sig redan ljudigt för den asigt, att såfram icke de nordiska folkens kola till Tysklands triumf och skadefröjd kasta hela den skandinaviska enhetstankan öfver bord, är det Sverge, som skal åter uppdaga den och föra den fram.»⁵⁵

Denne nye tilnærmingen til skandinavismen satte et sterkt preg på hele bevegelsen i Sverige etter krigen, og det ble videre tatt til orde for at skandinavismen under svensk ledelse måtte ha en klarere plan og mål enn den hadde hatt tidligere, for å endelig kunne oppfylle den skandinaviske drømmen. Dette blir uttrykket i en artikkel av *Fædrelandet* som blir gjenfortalt i *Aftonbladet* den 14. september, hvor skandinavismens plan før krigen bestod av at «Man gick liksom utanför saken, och stannade vid tanken på en allians i den förhoppning, att om en sådan väl blifvit afslutad och trädt i verksamhet, skulle resten komma av sig sjelf.»⁵⁶

I samme artikkel oppfordres det til at om regjeringen ikke villig vender sin politiske framtid mot et skandinavisk forsvarsforbund er det opp til danskene selv å gjennomføre det, om så det betyr at de må ty til vold.⁵⁷ Nå som Danmarks eksistens var truet sørfra, og Sverige-Norge måtte forholde seg til et fiendtlig Russland i øst ble skandinavismen sett på som den eneste måten man kunne forsvare de skandinaviske landene fra å bli absorbert inn i sine større naboland. Mot slutten av artikkelen ser vi hvordan en skandinavisk allianse ville potensielt kunne sikre uavhengighet fra nabolandene:

«Men hvartill gagnar det [en skandinavisk forsvarsallianse], säger man? Alle tre tillsammans äro vi dock för svaga att bjuda östmaktärna [Preussen, Østerrike og Russland] spetsen. Nå, tre äro dock flera än två. Men, må så vara, att det ändock är ofantligt öfvermakt, så länge norden står ensam, skolda vi därför afstå från hvarje sträfvande att värje oss, uppgifva hoppet om framtiden? Det skulle ju vara raka vägen att gifva fienden segern i händerna. Vi ha emellertid ej ens något val, om vi vilja, att Danmark öfverhufvd skal ega bestånd.»⁵⁸

⁵⁵ Aftonbladet 1864, 25.08: S. 2

⁵⁶ Aftonbladet 1864, 14.09: S. 2

⁵⁷ Aftonbladet 1864, 14.09: S. 2

⁵⁸ Aftonbladet 1864, 14.09: S. 2

Man kan også se tegn til at *Nya Dagligt Allehanda* blir mer positive til en skandinavisk union nå som Danmark har mistet sin innflytelse, og at Sverige derfor ville bli den ledende makten. Den 2. august gjenforteller de en artikkel fra den russiske avisen «Ryska Invaliden», hvor det ble argumentert for at Russland måtte gjøre alt i sin makt for å forhindre en skandinavisk union, siden det ville bety en større fiendtlig makt ved deres vestlige grense, hvor Russland ikke kunne utøve sin innflytelse like lett. *N. D. Allehanda* besvarer denne artikkelen ved å ta til orde for at et forenet Skandinavia var å foretrekke framfor økt russisk innflytelse i Finnmark og Østersjøen, og noe som virket så truende for Russland måtte være en positiv utvikling for Sverige.⁵⁹

I Norge var det begrenset støtte for et skandinavistisk samarbeid, og *Morgenbladet* forholdt seg like kritiske til idéen etter krigen som de gjorde før. Basert på flere brev som ble sendt til *Fædrelandet* av norske skandinavister, kan vi se at de mente at det nå var mulig for nordmenn å gi gjennomslag for skandinavismen. Samtidig som den andre slesvigske krig foregikk i Danmark, hadde det nemlig foregått en intern konflikt i Sverige-Norge om å få norsk representasjon i regjeringen, og nå ville de heve krav om at Danmark også skulle få en plass i et felles skandinavisk parlament, og at de ville motstride svensk kontroll fram til dette kravet ble innfridd.⁶⁰ Den samme tanken blir reflektert i et studentmøte som ble holdt i begynnelsen av september, hvor man ville gjøre alt for å nå sikre at skandinavismen ikke ville gå under.⁶¹

I *Morgenbladets* utgivelser etter krigens slutt ser man ingen markant endring når det kommer til holdningene om skandinavisme. Ett av hovedargumentene som blir tatt i bruk av *Morgenbladet* er ganske likt det man kunne se før krigen, hvor de heller vil sikre egen fred enn å involvere seg i en potensiell konflikt som ikke angikk Norge. Den 4. august skriver derfor *Morgenbladet* om at det er viktigere å holde seg forenet med Sverige, og kun være truet mot Russland i nord, hvor det er en lett forsvarlig grense. Dette var å foretrekke framfor å måtte forsvare Jylland mot en ny tysk invasjon på Danmarks vegne.⁶² Det blir også argumentert for at en skandinavisk allianse som hadde kontroll over begge sider av sundet ville tvinge alliansen til å velge en side i enhver konflikt som ville bli utkjempet mellom vestmaktene og Russland. Artikkelen argumenterer for at et tettere skandinavisk fellesskap ville det komme på bekostning av landets uavhengighet med:

⁵⁹ *Nya Dagligt Allehanda* 1864, 02.08: S. 2

⁶⁰ *Fædrelandet* 1864 09.09: S. 2

⁶¹ *Morgenbladet* 1864, 03.09: S. 2

⁶² *Morgenbladet* 1864, 04.08: S. 2

«Sverige-Norges kraft bestaar ikke i dets 5 millioner indbyggere. Om de kun vare fire, ja kun tre, vilde staatens magt ikke derved væsentligt svækkes. Kraften bestaar i landets isolering ved havet, i dets evne til at holde sig borte fra enhver europæisk forvikling og i dets naturlige alliancer, hvilke den europæiske nødvendighed tilsikrer det. [...] Om dets 5 millioner ved tilslutning av 1 ½ millioner danske bragtes op til 6 ½ million, saa vilde der blive en ende paa dets uafhængighed. I besiddelse af begge strande ved sundet[Øresund vilde den skandinaviske alliance ved enhver forvikling ikke alene blive søgt, men fremtvunget]»⁶³

Den 31. august tar dessuten avisen for seg den økende interessen rundt skandinavismen som hadde kommet etter krigen, og argumenterer sterkt imot ethvert ønske om et tettere skandinavisk samarbeid. Deres frykt for at Norge skal bli dratt inn i en europeisk konflikt ser man klart når de samme dagen skriver:

«At skaabe en skandinavisk konfederasjon uafhængig af de øvrige problemer, [...] vilde være at slippe en forfærdelig krig løs uden at være rustet til at vinde den. Det vilde være at gjenopvække suverenitetenes [?] hellige alliance [...]. Jo mere vi undersøge den bane, hvorpaa de yderste partier i Kjøbenhavn synes at ville drage styrelsen ind, desto mere se vi undergrunden at aabne sig.»⁶⁴

3.3 Analyse av endringene

Som vi har sett var det i Danmark og Sverige merkverdige forskjeller i hvordan skandinavismen ble oppfattet før og etter krigen, men ikke like mye i Norge. Om man analyserer og sammenligner avisene utgitt før og etter krigen kan man se en mer radikal tilnærming til skandinavismen, i hvert fall i Danmark. Denne svake radikaliseringen av skandinavismen i Danmark kan man se på som et direkte resultat av en håpløshet i befolkningen, hvor ingen lenger visste hva som ville skje med landet. Basert på leserinnlegg, folketingsreferat og artikler utgitt etter krigen ser man at frykten for å bli tvunget inn i det tyske forbund var betraktelig mye større enn frykten for å miste noe av sin selvstendighet og forene seg med resten av Skandinavia. Basert på analysen av avisene ser man også tegn til at det var en generell oppfatning at om det ikke ble gjort noe drastisk så ville i beste tilfelle Jylland falle i tyske hender, og resten av de danske øyene bli innlemmet i Sverige.⁶⁵ Samtidig så man at problematiseringen av skandinavismen også ble framhevet, i frykt for at et tettere

⁶³ Morgenbladet 1864, 04.08: S. 2

⁶⁴ Morgenbladet 1864, 31.08: S. 1

⁶⁵ Fædrelandet & Berlingske 1864, 16.08: S. 4 og 5

skandinavisk fellesskap også kunne bli problematisk for Danmark. Endringene vi ser i Danmark var sterkt preget av den tidligere nevnte undergangsangsten, og det ser vi i artiklene som var skrevet både for og mot skandinavismen. Den generelle frykten for landets framtid førte til at skandinavismen ble mer populær enn noen gang før, spesielt nå som danskene hadde vært førstehåndsvitne til hvor lite villige vestmaktene var til å forsvare landet.

I Sverige, hvor de konservative kreftene tidligere hadde hatt et pragmatisk syn som baserte seg på hvilke konsekvenser som ville ramme Sverige dersom det skulle søke en tettere skandinavisk integrering, hadde som nevnt mange av disse fryktene forsvunnet med krigens konklusjon. Det største hinderet var nå Russland, som lenge hadde prøvd å holde hele Skandinavia i sjakk med sin «splitt og hersk»-taktikk, som hadde satt seg sterkt imot ethvert forsøk på et større skandinavisk samarbeid.⁶⁶ Det er klart gjennom avisene at mange så på situasjonen etter krigen som den best muligheten for å oppnå den skandinaviske drømmen, og med det sette en endelig stopper for russisk innflytelse i Skandinavia, og det blir her også argumentert at alt som virker truende ovenfor Russland må være til stor nytte for Sverige. I mange av de tidligere anti-skandinavistiske avisene utgitt før krigen, kunne man etter krigen se en argumentasjon for hvorfor skandinavismen ikke tidligere hadde vært ønsket i Sverige. Den tidligere skandinavismen som hadde eksistert før krigen var altfor dansk-orientert, og virket mindre som et legitimt ønske om tettere skandinavisk fellesskap, men heller som et virkemiddel for Danmark å bruke i sin kommende kamp for å beholde Slesvig.⁶⁷ Det er nok derfor man kan se en ny skandinavistisk framgang skildret i Sverige etter krigen, hvor det ble gitt uttrykk for at de nå måtte handle for å få dette gjort, og at det nå var tid for Sverige å plukke opp den skandinaviske drømmen der Danmark hadde feilet.

Norge var, og forble landet som var mest kritisk til skandinavismen. Mange av problemene som eksisterte før krigens utbrudd var like relevante etter krigens slutt, og det var derfor sett på som en altfor risikabel idé. Skandinavistene i landet lot seg ikke stoppe av Danmarks nederlag, og prøvde nå å finne en måte på hvordan de kunne sikre både Norges og Danmarks sikkerhet, ved å bruke allerede eksisterende konflikter med Sverige for å få gjennomslag.⁶⁸

⁶⁶ Nya Dagligt Allehanda 1864, 02.08: S. 2

⁶⁷ Nya Dagligt Allehanda 1864, 30.12: S. 2

⁶⁸ Fædrelandet 1864, 09.09: S. 2

3.4 Analytisk konklusjon

Gjennom en grundig analyse av alle avisene jeg hadde til rådighet kan man finne klare svar på spørsmålene oppgaven har stilt. Etter krigens slutt kan man absolutt se en gjennomgående opinionsendring gjennom avisene i to av de tre skandinaviske landene. Spesielt er det tydelig at personer med tidligere kritiske holdninger i Sverige ovenfor skandinavismen varmer seg opp for idéen om et forenet Skandinavia. Endringene vi har sett kom som direkte resultat av Danmarks nederlag i den andre slesvigske krig, og sendte en sjokkbølge gjennom Skandinavia om hvor ubetydelige landene nå hadde blitt i en europeisk kontekst. Det var ikke lenger mulig for småstater som Danmark og Sverige-Norge å stå på sidelinjen, og dette blir reflektert gjennom eksistensangsten som kom til syne i danske og svenske aviser. Småstaters posisjon i Europa var ikke lenger like trygg, og vi ser derfor at mange av skandinavistene betraktet skandinavismen som den eneste veien å gå om man skulle unngå å bli innlemmet i et av de større nabolandene. Det er kanskje på grunn av akkurat denne nye åpenbaringen at skandinavismen også endret seg til å tilpasse den nye skandinaviske situasjonen. Før krigen hadde skandinavismen vært et ideal å oppnå på sikt og bare en drøm og tomme ord blant skandinavistene, men det var nå klart at handling måtte til om man ønsket å realisere denne drømmen. Den tidligere tanken hvor man først og fremst ønsket seg en forsvarsallianse, og forventet at resten «ville komme av seg selv» var ikke god nok lenger, og denne drivkraften bak å realisere et skandinavisk prosjekt var et resultat av frykt for undertrykkelse og en radikalisering av de som allerede støttet idéen om et skandinavisk fellesskap. Jeg ville påstå at det var derfor skandinavismen endret seg etter krigens slutt, til å bli en mer realistisk politisk ideologi med et klart mål som var mer konkret og lettere å forstå for den alminnelige skandinaviske borgeren. Jeg mener at *Aftonbladet* den 12. august oppsummerte skandinavistenes holdninger etter krigen godt, hvor de skrev:

«[...] Vi tro sålunda, att skandinavismen hvilat på en basis, som ej första motgångsvågor skölja bort, att den eger en inre sanning, mäktig att segra trots tillfälliga missgynnande omständigheter, trots det att ett stort ögonblick blifvit försummandt. Men vi äro ej i någon slags form fatalister i betraktelsen af historiens gång; vi glömma ej den faktor, som kallas friheten, den mensklige viljan. Kilkoret är att de, som insett den nordiska enhetsidéns sanning, ej miiströsta, ej låta sig nedslås.»⁶⁹

⁶⁹ Aftonbladet 1864, 12.08: S. 2

3.5 Analytiske funn

Som sett i historiografiavsnittet eksisterer det en generell oppfatning om at den andre slesvigske krig var skandinavismens havari, men basert på det vi har sett gjennom analysen er ikke det nødvendigvis tilfelle. Det jeg fant gjennom diskursanalysen gjort med avisene som var tilgjengelig viser at det var en økning i popularitet rundt skandinavismen, i hvert fall i en to-måneders periode rett etter krigens slutt. Dette kom som et direkte resultat av sjokkbølgene som ble sendt gjennom Skandinavia etter Danmarks nederlag, og førte til en undergangsangst og usikkerhet som preget både Danmark og Sverige. Oppfatningen om at skandinavismen var mer utbredt i Danmark og Sverige viser seg derimot å stemme basert på avisene, hvor Norge uten tvil var landet som var mest kritiske til et tettere skandinavisk samarbeid, både før og etter krigen. Hvis man tar utgangspunkt i det faktumet at Norge hadde vært under dansk styre i nærmere 400 år kan det være en av de avgjørende årsakene. I tidsperioden var Norge det landet ut av de skandinaviske landene som hadde hatt en kortest periode med uavhengighet og hadde derfor en stor nok oppgave med å bygge sin egen nasjon, noe som kan forklare hvorfor de ikke ønsket å bli underlagt en ny union.

Avslutning

4.1 Konklusjon

Kunne man se tegn til en markant meningsendring om skandinavismen etter konklusjonen av den andre slesvigske krig i 1864? Og hvordan endret skandinavismen seg for å tilpasse den nye skandinaviske situasjonen etter krigens slutt? Dette var spørsmålene som ble stilt til oppgaven, og gjennom funnene som ble gjort gjennom analysen er disse spørsmålene nå mulig å besvare.

Gjennom en nøye diskursteoretisk analyse av avisene utgitt i Norge, Sverige og Danmark i de to månedene før og etter krigens gang, kunne man se forskjeller i hvordan skandinavismen ble både fremstilt og oppfattet. Ved å se til holdningene om skandinavismen i et par landsdekkende aviser på begge sider av det politiske spekteret, utgitt i hvert av de skandinaviske landene både før og etter krigen, kan man se hvilke konsekvenser krigens slutt hadde for holdningen til skandinavismen. Hvor man før krigen kunne se i de konservative avisene hvordan skandinavismen ble sett på som et dansk redskap for å kunne beholde Slesvig, ser vi at denne oppfatningen hadde endret seg etter krigens slutt. Nå som det hadde blitt åpenbart at ett av landene individuelt ikke var i stand til å forsvare seg selv mot sine aggressive naboland, og heller ikke kunne forvente noen form for militær støtte fra

vestmaktene, reiste det spørsmål om hvorvidt noen av de skandinaviske landene var i stand til å forbli uavhengige land uten å oppsøke et tettere samarbeid på tvers av landene. Derfor ble nå skandinavismen sett på som en politisk nødvendighet, en sikker måte man kunne forsikre seg om skandinavisk uavhengighet, og spesielt i Sverige, hvor man tidligere hadde vært kritisk til idéen på grunn av frykt for krig og dansk dominans gjennom et tettere skandinavisk fellesskap. Denne oppfatningen mistet mye av sin støtte i Sverige etter at man hadde vært vitne til hvordan Danmark hadde klart seg alene. Hvorfor man ikke ser de samme endringene i Norge er usikkert, men som nevnt ville jeg tro at det var som følge av at Norge allerede hadde en stor nok oppgave i å gjenreise sin egen nasjon, og hadde derfor ingen interesse av å bli underlagt en ny skandinavisk union. Oppfatningen om at skandinavismen var langt mindre populær i Norge enn i Sverige og Danmark viser seg derfor å stemme godt basert primært på avisutgivelsene oppgaven tok i bruk, men også spekulasjoner i grunnlag av Norges nylige historie.

Skandinavismen tilpasset seg den nye skandinaviske situasjonen ved å være et foretrukket alternativ framfor å miste sin frihet til sine naboland. Derfor fikk skandinavismen en mer realpolitisk tilnærming enn det den hadde hatt før krigen utbrudd. Den tidligere oppfatningen om at en skandinavisk forsvarsallianse ville med seg føre til en fullverdig politisk og dynastisk skandinavisk union var ikke lenger nok, og det ble derfor lagt fram planer om hvordan man kunne oppnå den skandinaviske drømmen. Det var nå klart at Sverige, som gjensto som den sterkeste av de skandinaviske landene, ville lede denne prosessen og i motsetning til skandinavismen under dansk initiativ ville de svenske skandinavistene gjøre hva de kunne for å sikre seg at denne planen ble gjennomført.

Funnene gjort i denne analysen motstrider ganske klart den generelle oppfatningen om at skandinavismen gikk under som følge av den andre slesvigske krig. Basert på antallet utgivelser som omhandlet skandinavismen i perioden før og etter krigen kunne man dessuten se at skandinavismen som konsept ble mer omtalt og diskutert mye jevnligere i avisene enn før krigen. Det er gjennom analysen min også mulig å se at skandinavismen som idé også ble mer ønsket i mange sirkler, i hvert fall i kjølvannet direkte etter krigens slutt. Hvorvidt disse funnene skal vise seg å være et kortvarig avvik i skandinavismens generelle nedgang eller ei er dessverre utenfor oppgavens tematikk, og kan kun bli besvart gjennom videre forskning på tema.

Litteratur

Dahl, Hans Fredrik. (red.) (2010) *Norsk presses historie, Bind 1: En samfunnsmakt blir til 1660-1880*. Oslo: Universitetsforlaget

Hemstad, Ruth., Møller, Jes Fabricus., Thorkildsen Dag. (2018) *Skandinavismen Visjon og Virkning*. Odense: Syddansk Universitetsforlag

Hobsbawm, E. J. (1992) *Nations and Nationalism since 1780*. (2nd Edition) Cambridge: Cambridge University Press

Melve, Leidulf., Ryymin, Teemu. (2018) *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo: Universitetsforlaget

Smith, Anthony D. (2010) *Nationalism*. (2nd Edition) Cambridge: Polity Press

Østerud, Øyvind (2018) *Nasjonalisme*. Oslo: Dreyers Forlag

Kilder

Claus, Bjørn «Danmark – Historie (1814-1900)» Den Store Danske. Hentet 09.05.2021
[https://denstoredanske.lex.dk/Danmark - historie \(1814-1900\)](https://denstoredanske.lex.dk/Danmark_-_historie_(1814-1900))

Dagspressens fond, «Berlingske» De Danske Aviser, hentet 09.05.2021.
<http://dedanskeaviser.dk/newspapers/1-30>

Dagspressens fond, «Fædrelandet» De Danske Aviser, Dagspressens fond, hentet 09.05.2021.
<http://dedanskeaviser.dk/newspapers/1-63>

Frantzen, Ole Louis. «De slesvigske krige» Den Store Danske. Hentet 09.05.2021.
https://denstoredanske.lex.dk/de_slesvigske_krige

Hemstad, Ruth. «Skandinavisme og skandinavisk samarbeid» Norgeshistorie. Hentet 09.05.2021.
<https://www.norgeshistorie.no/bygging-av-stat-og-nasjon/1412-skandinavisme-og-skandinavisk-samarbeid.html>

Julsrud, Ottar. «Aftenbladet» Store Norske Leksikon, hentet 09.05.2021
<https://snl.no/Aftenbladet>

Knudsen, Olav Fagelund. «Nasjonalisme» Store Norske Leksikon. Hentet 09.05.2021.
<https://snl.no/nasjonalisme>

Norland, Andreas. «Morgenbladet» Store Norske Leksikon, hentet 09.05.2021
<https://snl.no/Morgenbladet>

Sejersted, Francis. «1814 (Det selvstendige Norges fødsel)» Store Norske Leksikon.
[https://snl.no/1814 - Det selvstendige Norges fødsel](https://snl.no/1814_-_Det_selvstendige_Norges_f%C3%B8dsel)

Tvedt, Knut Are. «Februarrevolusjonen» Store Norske Leksikon. Hentet 09.05.2021.
<https://snl.no/februarrevolusjonen>

Tvedt, Knut Are. Moi, Morten. «Den dansk-tyske krig» Store Norske Leksikon. Henter 09.05.2021. https://snl.no/den_dansk-tyske_krig

«Aftonbladet» Nationalencyklopedin, hentet 29.04.2021
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/aftonbladet>

«Nya Dagligt Allehanda» Nationalencyklopedin, hentet 29.04.2021
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/nya-dagligt-allehanda>

«Kielfreden» Nationalencyklopedin, hentet 09.05.2021.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kielfreden>

Aviser

Fædrelandet og *Den til Forsendelse med de Kongelige Brevposter privilegerede Berlingske Politiske og Avertissementstidende* er hentet fra Mediestream, Statsbiblioteket. Lenke:

<https://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/>

Berlingske 1864, 16:08: S. 5

Berlingske 1864, 16.08: S. 4

Fædrelandet 1864, 16:08 S. 4

Fædrelandet 1864 09.09: S. 2

Fædrelandet 1864, 22.09: S. 1

Aftonposten og *Nya dagligt allehanda* er hentet fra Svenska Tidningar, Kungliga Biblioteket.

Lenke: <https://tidningar.kb.se>

Aftonbladet 1863, 08.12: S. 3

Aftonbladet 1864, 02.01: S. 3

Aftonbladet 1864, 12.08: S. 2

Aftonbladet 1864, 23.08: S. 2 – 3

Aftonbladet 1864, 25.08: S. 2

Aftonbladet 1864, 14.09: S. 2

Nya Dagligt Allehanda 1863, 30.12: S. 2

Nya Dagligt Allehanda 1864, 04.01: S. 3

Nya Dagligt Allehanda 1864, 02.08: S. 2

Aftenposten og *Morgenbladet* er hentet fra Nasjonalbiblioteket.

Lenke: <https://www.nb.no/search?mediatype=aviser>

Aftenbladet 1863, 14.12: S. 2

Aftenbladet 1863, 31.12: S. 1

Morgenbladet 1863, 14.12: S. 3

Morgenbladet 1864, 04.08: S. 2

Morgenbladet 1864, 31.08: S. 1

Morgenbladet 1864, 03.09: S. 2

